

Фото: UN Women/Олександр Алфьоров

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ МЕДІА

щодо висвітлення ґендерно зумовленого насильства в Україні

Project funded by the European Union

Структура ООН Жінки – це орган Організації Об'єднаних Націй, котрий займається питаннями гендерної рівності і розширення прав та можливостей жінок. Структура ООН Жінки, що відстоює інтереси жінок та дівчат у всьому світі, була створена для прискорення прогресу у задоволенні їхніх потреб у всьому світі.

Структура ООН Жінки надає державам-членам Організації Об'єднаних Націй допомогу у встановленні глобальних стандартів досягнення гендерної рівності і спільно з урядами і громадянським суспільством займається розробкою законів, стратегій, програм і послуг, необхідних для втілення цих стандартів. Вона виступає за рівну участь жінок у всіх сферах життя, приділяючи основну увагу п'яти пріоритетним областям: підвищенню жіночого лідерства та участі; подоланню насильства щодо жінок; залученню жінок у всі аспекти діяльності щодо забезпечення миру та безпеки; розширенню економічних прав та можливостей жінок; та приділенню першочергової уваги питанням гендерної рівності при розробці національних планів розвитку і складанні відповідних

бюджетів. Структура ООН Жінки також координує та пропагує діяльність Організації Об'єднаних Націй з досягнення гендерної рівності.

Підготовлено в рамках спільної програми ООН Жінки та ПРООН “Відновлення управління та сприяння примиренню у постраждалих від кризи громадах України”, що фінансується Європейським Союзом.

Ця публікація здійснена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Позиції та окремі думки авторів, викладені у цій публікації, не відображають погляди Європейського Союзу.

Європейський Союз складається з 28 держав-членів, які вирішили поступово пов'язати свої знання, ресурси та долі. Впродовж 50 років спільного зростання, вони створили зону стабільності, демократії та сталого розвитку, підтримуючи при цьому культурне різноманіття, толерантність та особисті свободи. Європейський Союз відданий тому, щоб ділитись своїми досягненнями та цінностями з державами та народами поза його кордонами.

Роль медіа –
ключова для зміни небезпечних
уявлень та підвищення обізнаності
щодо ґендерно зумовленого
насильства, особливо під час
конфлікту та у постконфліктному
суспільстві.

Через ґендерно чутливу журналістику медіа можуть руйнувати міфи та стереотипи щодо ґендерно зумовленого насильства. Проте ігнорування базових принципів етики при висвітленні таких чутливих проблем, може призвести до суспільного осуду тих, хто пережили насильство, посилити травму та поглибити стереотипи та нерозуміння цієї форми насильства.

5 ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ

Чотири питання про насильство

Що таке гендерно зумовлене насильство?

Гендерно зумовлене насильство – це вияв дискримінації та грубе порушення прав та фундаментальних свобод людини. Гендерно зумовлене насильство означає будь-які небезпечні дії, які вчиняються проти волі людини і які базуються на соціально визначених гендерних відмінностях між жінками та чоловіками¹. В Україні жінки потерпають від гендерно зумовленого насильства набагато частіше, ніж чоловіки. Так наприклад, у постраждалих від конфлікту регіонах України 80-90% тих, хто пережили насильство, складають жінки². Гендерно зумовлене насильство може бути фізичним, сексуальним, психологічним, емоційним, економічним та може статись де завгодно та в будь-який час: вдома, у громадських місцях, під час конфлікту та у мирний час.

Чому виникає гендерно зумовлене насильство?

Гендерна нерівність між жінками і чоловіками є основною причиною гендерно зумовленого насильства. Традиційні уявлення, що жінка має слухатись чоловіка, та соціальні норми і стереотипи, які приписують чоловікам та жінкам певні ролі в суспільстві, часто використовуються, щоб виправдовувати насильство, називаючи його видом контролю чи навіть захисту. Бажання влади та контролю над, переважно, жінками, може включати погрози, домагання, фізичне чи сексуальне насильство,

¹“Gender Equality, UN Coherence and You”, UNICEF, UNFPA, UNDP, UN Women.

² Аналітичний звіт «Гендерно-зумовлене насильство у регіонах України, що постраждали від конфлікту», ФНООН, 2015

обмеження свободи пересування, безпеки, брак верховенства права та права на роботу, права розпоряджатись своїми грошима та посягання на інші права та свободи. Проблема гендерно зумовленого насильства загострюється в часи збройного конфлікту та у постконфліктному суспільстві. Це стається через підвищений рівень

небезпеки, брак верховенства права та права доступу до притулків та інших послуг для постраждалих від насильства. Також часто сексуальне насильство стає елементом збройного протистояння. Внутрішньо переміщенні жінки та біженки особливо вразливі до гендерно зумовленого насильства.

Хто потерпає від гендерно зумовленого насильства і як часто це відбувається?

Гендерно зумовлене насильство не має вікових, соціально-економічних, освітніх чи географічних обмежень. Воно стосується усіх суспільств та соціальних груп. Нормалізоване чи приховане насильство впливає на кожного/ну, включаючи цілі родини, громади, економіку та суспільство загалом. В Україні кожна четверта жінка у віці 15–49 років за своє життя принаймні раз постраждала від фізичного чи сексуального насильства³.

Гендерно зумовлене насильство властиве усім групам, проте дані свідчать, що певні характеристики жінок, такі як сексуальна орієнтація, інвалідність чи етнічне походження, а також деякі фактори оточення, такі як гуманітарні кризи, включно з конфліктними та постконфліктними ситуаціями, можуть підвищувати вразливість жінок до насильства⁴.

³ Національне репрезентативне опитування на тему поширеності насильства щодо жінок і дівчат, проведене Фондом народонаселення ООН/GfK Ukraine у 2014 році.

⁴ <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>

Чому гендерно зумовлене насильство недостатньо висвітлюється?

Багато випадків гендерно зумовленого насильства не реєструються через соціальний осуд та брак довіри до поліції та системи правосуддя. Тому офіційна статистика не відображає реальну серйозність проблеми. Більше того, багато видів гендерно зумовленого насильства, такі як емоційне чи економічне насильство, часто не вважається злочинами навіть тими, хто потерпає від нього. Багато з тих, хто пережили гендерно зумовлене

насильство, продовжують мовчати через брак розуміння, що насильство це – злочин та порушення їхніх прав людини. Часто потерпілі не знають про доступні послуги. Вони бояться подальшого насильства щодо них чи членів їхніх сімей. Вони остерігаються соціального осуду та віктимізації органами влади чи громадою. Це призводить до того, що гендерно зумовлене насильство підтримується культурою замовчування та заперечення серйозності проблеми.

Гендерно чутлива журналістика

Медіа можуть відігравати впливову роль у підвищенні обізнаності щодо гендерно зумовленого насильства, агітуючи за необхідні зміни в законодавстві, вимагаючи звітності від держави щодо захисту жінок і чоловіків від насильства і руйнуючи соціальні табу та осуд. Проте на практиці голоси жінок, їхні проблеми та досвід часто маргіналізуються та перекручуються в ЗМІ.

Таким чином, важливо, щоб журналісти цілісно і об'єктивно подавали історії пов'язані з життям жінок, особливо тих, котрі постраждали від насильства та тих, котрі живуть в умовах конфлікту чи у постконфліктному середовищі. Наступні рекомендації можуть стати базою для висвітлення гендерно зумовленого насильства.

Як уникнути віктимізації?

- Не розкривайте особистість постраждалих від насильства, якщо вони самі не вирішили назвати свої справжні імена.
- Не наполягайте на фото- чи відеозйомці поранень чи шрамів, не описуйте їх та не супроводжуйте матеріал фото чи ілюстраціями, які зображують сцени насильства. Оберіть нейтральне зображення.
- Не наполягайте на детальному описі обставин та деталей насильства.
- Якщо постраждалий/-а сам(а) розповідає вам більше деталей, подумайте про можливі ризики та стереотипи, пов'язані з їх оприлюдненням. Наприклад, якщо йдеться про зґвалтування, чи важливо хто у що був одягнений? Чи важливо наскільки пізно вона чи він повертались додому? Чи важливо, що вона чи він відмовились від супроводу чи вживали алкоголь? Жодна з цих обставин не виправдовує кривдника.
- **Не виправдовуйте кривдників.** Навмисно чи ненавмисно, не нормалізуйте насильницьку поведінку. Якщо чоловік чи жінка були в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, відчували ревності, мали посттравматичний стресовий розлад чи інші проблеми зі здоров'ям – жодна з цих обставин не виправдовує насильство.
- Уникайте слова «жертва». Тим, хто пережили насильство, потрібна підтримка, а не посилення образу «жертви». Наприклад, оцініть різницю між висловами: «вона – жертва ґвалтівника» та «вона пережила зґвалтування».
- **Показуйте особистість героїв** фото-, відео- чи аудіо-матеріалів (без розкриття їхньої особи) – чим вони займаються в житті, чим захоплюються. Це потрібно, щоб допомогти їм почуватись сильнішими.

Запитай себе:

- Які ризики несе матеріал для жінок та чоловіків, чію історію ви розповідаєте, для їх близьких, для громади, в якій вони живуть?
- Які ризики бере на себе ваша редакція та особисто ви? **Оцініть ризики та шляхи реагування на них і лише тоді починайте роботу над матеріалом.**
- Чи справді вкрай необхідно, щоб розкрити історію, використовувати відео чи фото? Якщо сумніваєтесь – не використовуйте. **Ні за яких обставин не використовуйте зображення дітей, які були втягнуті в історії, пов’язані з насильством.** Особливо детально оцінюйте ризики оприлюднення історій, де фігурують діти.
- Яка мета публікації цього матеріалу? Окрім того, що він зацікавить читачів, чи принесе він суспільну користь? Важливо не лише розповісти історію, але й дати зрозуміти, що **будь-яке насильство неприпустиме і зорієнтувати читачів, куди можна звернутись за допомогою, якщо вони потерпають від насильства.**
- Чи достатньо я знаюсь на темі? Проконсультуйтеся з експерт(к)ами з гендерно зумовленого насильства, які працюють в соціальних центрах, гендерними експерт(к)ами або зателефонуйте на національну гарячу лінію. Експертні коментарі можна включити і в сам матеріал, що збільшить його **суспільну користь та довіру читачів.**
- Чи доречно я обрав(ла) місце для інтерв’ю? Це має бути приватний, комфортний простір.
- Чи достатньо я надав(ла) інформації про матеріал? Герої вашого сюжету мають знати ризики (іноді вони не можуть оцінити їх самостійно), контекст, зміст історії, медіа, де буде опублікований матеріал.

Герої вашого сюжету мають право:

- Відмовитись оприлюднювати свої імена.
- Відмовитись від інтерв'ю на будь-якому етапі.
- Відмовитись відповідати на будь-яке запитання.
- Відмовитись фотографуватись.

Захист приватної інформації

- Якщо ви знімаєте відео, захистіть особисту інформацію: знімайте обличчя поза фокусом, змінійте голос, знімайте силует або лише руки людини.
- Поясніть, що не варто називати імена, адреси, міста, назви кафе тощо. Навіть якщо постраждалий/-а висловлює готовність чи навіть бажання не приховувати свою особистість, уникайте справжніх імен та власних назв у сюжеті.
- Звужьте до мінімуму коло людей, які мають доступ до зібраних матеріалів.
- Уважно ставтесь до технічної безпеки – ставте паролі на техніку, не лишайте запис на диктофоні чи камері.

Перед оприлюдненням матеріалу

- Покажіть фінальну відредаговану версію тим, про кого пишете у матеріалі.
- Поставтесь з розумінням, якщо ті, хто пережили насильство відмовляються від публікації. Так, ви вклали багато праці у ваш сюжет і, на вашу думку, він несе суспільну користь. **Але згода на публікацію – завжди на першому місці.**
- **Підкажіть, куди можуть звернутись за допомогою ті, хто постраждали від гендерно зумовленого насильства.**

Після оприлюднення матеріалу

- Будьте відкриті для подальшого контакту, якщо герої матеріалу чи люди у схожій ситуації захочуть до вас звернутись.
- В будь-якому матеріалі обов'язково вкажіть, куди можуть звернутись жінки та чоловіки, які опинились у схожій ситуації:
[Національна гаряча лінія за номером 0-800-500-335 або 386 \(з мобільного телефону\), поліція \(102\)](#)
- Також можна звернутись у найближчий медичний заклад або центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді. Дізнайтесь також номери телефонів та адреси регіональних служб у вашій області чи населеному пункті.

Читайте більше:

Global Protection Cluster. Media Guidelines for Reporting on Gender-Based Violence in Humanitarian Contexts.

- <http://gbvaor.net/wp-content/uploads/2013/07/GBV-Media-Guidelines-Final-Provisional-25July2013.pdf>

UN Women. Ending violence against women.

- <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women>

ООН Жінки в Україні

вул. Еспланадна, 20 Київ, 01023, Україна

Тел.: +38 (044) 253 59 80

www.unwomen.org

www.facebook.com/unwomenukraine

www.twitter.com/unwomenukraine